

problemi vrednovanja

Miodrag Radović: KNJIŽEVNA AKSILOGIJA, »Bratstvo-jedinstvo«, Novi Sad, 1987. godina.

ivana živančević-sekeruši

Nedavno se u izdanju novosadske izdavačke kuće »Bratstvo-jedinstvo« pojavila jedna izuzetno zanimljiva i dragocena knjiga. To je »Književna aksiologija«, knjiga dr Miodraga Radovića, profesora Svetske književnosti na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Vrstan naučnik, okrenut modernoj svetskoj literaturi, veliki znalac teorije književnosti i komparatistike, kao predavač uspeva da tradicionalnu univerzitetsku nastavu usmeri u savremena kretanja nauke o književnosti.

Problemom vrednovanja u književnosti profesor Radović se bavi duže vreme, o čemu svedoče tri male antologije koje je priredio za tematske brojeve časopisa »Polja« (broj 335, januar 1987), »Savremeni« (»Književna aksiologija«, broj 1-2-3, januar, februar, mart, Beograd, 1987) i »Delo« (»Književno vrednovanje danas«, broj 5-6, maj-jun, Beograd, 1987).

Logičan nastavak interesovanja za ovu književnu problematiku je »Književna aksiologija«, knjiga koju »otvara« poglavlje pod naslovom *Otvaranje pitanja*, koje za »moto« ima citat iz Hajdegerovog »Pevanja i mišljenja«: »Šta je mera za poetsko stvaranje? ... Možda je ovo pitanje preteško za čoveka i možda je prerano postavljeno.« Profesor Radović sa pravom iznova »otvara pitanje«, ali kaže da »se ovde odstupilo od narativnog prikaza književne aksiologije kao zbirke teorijskih događaja u 'kontinuitetu', jer književna aksiologija obuhvata onaj napeti dijalog između teorije i prakse vrednovanja kao komplementarne vidove proizvodnje istorijskog momenta u aksiološkom pismu. To je bio razlog da se književnom vrednovanju pristupi kao razgovoru o 'razlikama' i 'odlaganju' koji se obnavlja od Helderlina do Deride kroz otvaranje literature životom i obrnuto«.

Sledeće poglavlje naslovljeno *Aksiološka kontroverza u XX veku*, intonirano je Vajthedovim rečima: »Jedan sudar mišljenja nije katastrofa. On je zapravo dobra prilika«. Profesor Radović nam ukazuje na to da je književna aksiologija već čitav vek predmet »stvarnih ili potencijalnih nesporazuma«. Jedino oko čega se slažu brojni učesnici u debati o književnom vrednovanju je da su nesporazumi neminovni. Autor postavlja osnovno pitanje: šta je zapravo nesporazum u oblasti književne aksiologije? Ubrzo zatim saznajemo da kada se govori o aksiološkoj kontroverzi misli se na »teško omediv fenomen istorije nauka«. Neminovno se nameće sledeće pitanje: šta je to sporno u aksiološkoj kontroverzi? Profesor Radović objašnjava: »Sporan je u prvom redu sam čin vrednovanja, te se aksiološka debata kreće oko dileme: ima li uopšte smisla i izgleda vrednovanje kao svesna delatnosti ili ne. Tu je reč, prema tome, o sporu koji bi se sažeto dao izraziti kao *proet contra* vrednovanja.« U pitanju je, dakle, sukob između pristalica i protivnika književnog vrednovanja. Međutim, bilo je i onih, koji su prema problemu književnog vrednovanja ostali »po strani«, iz straha od nenaučnosti. Ovdje se spominje jedno slavno ime, Nortrop Fraj, koje se u

literaturi navodi »kao primer i opšte mesto odbacivanja svake mogućnosti smislenog vrednovanja. Nortrop Fraj se energično založio za razdvajanje sistematskog proučavanja književnosti u pojmovnom okviru, koji se sastoji od teorija modusa, simbola, mitova i žanrova, od izricanja vrednosnih sudova o pojedinim delima u stanju 'naivne indukcije'«.

I Emil Štajger je »dugo nastojao u interpretativnoj praksi tumačenja autonomnog dela da izbegne pitanja vrednosti i vrednovanja«. Kurcijus je dao svoj prilog u raspravi o vrednovanju uvodeći pojam intuicije. On kaže: »Vrednovanje je neobrazloživo. Osnov za njega je istina prisutan, ali samo kao čista intuicija«. Vilhelm

zvornimir župancić

Diltaj, otac hermeneutike, mišljenja je da »pravo vrednovanje može da otpočne tek pošto je život jedne epohe zaključen«. Što znači da tek kada postane deo tradicije delo je »objektivirano kao vrednost«.

Postavlja se još jedno pitanje: može li se vrednovanje zasnovati kao naučno utemeljeni predmet ili bar kao racionalna delatnost? Bez obzira na sve moguće odgovore, složićemo se sa mišljenjem da »nijedan korak čitaoca, tumača, kritičara, pa čak i studenta i profesora nije vrednosno nevin, ma koliko inače bio naivan.« I Rene Velek daje teorijske argumente »u korist« književnog vrednovanja kada kaže da nije moguće izbeći lično vrednovanje pošto »svi oni koji se bave književnošću zapravo prosuđuju, bilo da na njihov izbor utiču tradicija i ugled, bilo da je njihov izbor individualan čin kao rezultat simpatije ili ličnog oduševljenja«.

Kao što se vidi, pitanja (i mogućih odgovora) ima bezbroj i na njih su pokušali da odgovore gotovo svi poznati teoretičari. U tom smislu ova knjiga je u nas bila neophodna. Ona je, usudujemo se reći, prava mala enciklopedija aksiologije književnosti, gotovo nezaobilazna za sve ljude »od knjige«.

U knjizi, dalje, čitamo sledeće naslove: *Aksiološki i hermeneutički krug* (Tumačenje i vrednovanje, Protiv ekscesa interpretacije), *Prilog formalističke škole vrednovanja*, *Teorije vrednosti i vrednovanja u češkom strukturalizmu*, »New criticism« i *problematika književnog vrednovanja*, *Fenomenološke teorije vrednovanja* (Fenomenološki model vrednovanja R. Ingardena), *Marksističke teorije vrednovanja* (Teorijski pogledi Terija Igltona, Pjer Mašre i »decentrirana« forma, Stolovičeva verzija marksističke aksiologije), *Velika godina nemačke književne aksiologije* (Vrednovanje na najvišem stupnju refleksije — Walter Müller Seidel, Pet problemskih krugova vrednovanja Milera Zajdla), *Vrednovanje u komparativnoj književnosti*, *Aksiologije i mitologije* (Mitovi i vrednosti — Rolan Bart), *Kriteriji vrednovanja recepcioestetičke teorije* (Osnovni pojmovi estetičke recepcije, Model vrednovanja Volfganga Izeera), *Novi pravci u terapiji i praksi vrednovanja u logičko-analitičkoj i u empirijskoj nauci o književnosti*, *Poststrukturalistička kontroverza* (Zak Derida i... posle, Izazov analitičkog modela dekonstrukcionom/Kontrastivni okvir Č. Altierija, Grupa oko Tel Quela i J.-J. Goux, Dž. Kaler: »Homo significans« u traganju za znacima, Eksperimentalna racionalizacija vrednovanja R. T. Segersa, Galaksije na smetlištu M. Tompsona).

Knjiga se završava poglavljem *Otvoreno pitanje*, koje, iako poslednje, ne daje krajnje zaključke, ne stavlja tačku na raspravu o aksiologiji. Autor kaže da je »naš vek otvorio probleme vrednosti, vrednovanja kao nijedan prethodni«. Međutim, naš vek nije dao konačni odgovor na pitanja o aksiologiji. »Svaki vrednosni sud koji bi hteo da bude poslednja reč tone ponovo u *otključenost smisla* iz koje se ne prestanto obnavlja otvorenost vrednolačkog procesa. Kako se kritika smisla ne da zaključiti konačnim rešenjima, tako se ni čitanje i vrednovanje tekstova ne može zatvoriti zaustavljenom značenju ili fiksiранoj vrednosti«. Profesor Radović nas upozorava: »Niko ozbiljan više ne preuzima na sebe odvažnost da zaključuje pitanja vrednovanja. Svest o neumitnom nadolazanju različitih (drukčijih) shvatanja o vrednosti ne obezbeđuje nijedan model vrednovanja, nijedan normativan sistem kao dorečeni skup kriterija... Tumačeći i vrednujući tekstove čitaoci ništa drugo i ne rade nego odgađaju odgovore... Umesto konačnog odgovora, uvek kad se postavi pitanje vrednosti, uputimo se 'izvan knjige'... Stoga, kad god pokušavamo razabrati tragove aksiološkog pisma, mi činimo korak izvan knjige, korak u nepoznato.«

Za sam kraj autor nam daje i vrlo informativnu, impresivnu bibliografiju sa preko 250 autora i 350 naslova, što je, može se reći, pravi poklon za one koje interesuje problem književnog vrednovanja.

Objavljivanje knjige »Književna aksiologija« Miodraga Radovića zaista je događaj u našoj kulturi. Pisana je bez modela, bez prethodnika kod nas što je uvek izuzetno teško kao i u svakom pionirskom poslu. Autor je svojom knjigom umnogome doprineo razvoju naše nauke o književnosti. On uspešno koristi ogromnu literaturu, koja nam ne smeta ni u mnogim citatima koji funkcionišu kao dragocena dokumentacija, upotrebivši je za sopstveni pristup književnoj aksiologiji, on nezajajljivo traga za novim i neprestano nezadovoljan odgovorima, traži nove puteve.